

Görögkatolikus Örökség Kutatás

Egy sikeres pályázatnak köszönhetően 2009. áprilisától működik a Szent Atanáz Hittudományi Főiskola keretében az egyházunk korai történetét, liturgikus és művészettörténeti örökségét fölterképező kutatócsoport. Rendszeresen fogunk ízelítőt adni az izgalmasabb új eredményekből. Most két festőről olvashatnak, akik a legszebb XIX. századi ikonostázainkon dolgoztak.

Tíz évvel ezelőtt restaurálták a hajdúdorogi székesegyház ikonostázát. A levéltári munka akkor elmaradt, a most folyó kutatás során sok, a berendezés készítésével kapcsolatos új adat került elő. Az ikonostáz és az oltárok elkészítésére 1799-ben szerződtek a Délvidékről származó, de Egerben élő Jankovics Miklós ortodox faragóval, aki a korszak legmonumentálisabb ortodox ikonostázait faragta (Pest, Eger, Miskolc). A munkát két évre vállalta 2000 rajnai forintért. Az aranyozásra, márványozásra, az ikonok festésére, a szentély és a hajó keleti felének falképeire viszont 1808. augusztusában szerződtek Hittner Mátyás és Szűts János festőkkel, miskolci lakosokkal. Az egész munkára 12000 rajnai forintot számoltak, három évre ütemezték a kifizetéseket. Vállalták, hogy a képek a „mi rítusunk szerint” lesznek felosztva, a „mai világnak legjobb ízlése” szerint megfestve, ti. hogy a szentek képeit „a maga eredeti valóságában, a legtermészetesebb színekkel és vonásokkal” fogják kidolgozni. A festés nem haladt olyan jól, mint a faragás. A város a kifizetésben, a mesterek a teljesítésben mutattak elmaradásokat. A zavaros pénzügyek miatt a város a mestereket, a mesterek a várost, végül a két festő egymást hibáztatta. 1811 februárjában még közösen készítették egy beadványt, amelyben kifejtik, hogy az arany árának növekedésén túl azért sem haladtak, mert Tarkovics Gergely, korábbi dorogi parókus azt kérte, hogy addig ne is fogjanak hozzá, amíg más templomok képeit meg nem nézték, nehogy a keleti képeknek a nyugatiaktól való megkülönböztetésében valami hiba essen. Jól látszik, hogy a kortársak számára fontos volt, hogy a képek is tükrözzék a görög rítust, kár hogy részletes leírás hiányában nem állapítható meg, pontosan mi volt az elvárás. A festők és a város egy hónap múlva egyeztek meg a vitás pontok rendezésében, de a problémák nem oldódtak meg. 1813-ban Bányay Antal új parókus a kifizetéseket összesítve megállapította, hogy a festőket túlfizették. Válaszul Szűts újabb hosszú beadványt készített, amelyben azt bizonygatja, hogy Hittner hibái miatt tűnik úgy, hogy túl lennének fizetve. Hivatkozik egy dokumentumra, amely sajnos nem maradt ránk, miszerint időközben az ikonostáz képeinek festésével a város egyedül Hittnert bízta meg, aki ezt nem vette komolyan, mert más munkákat is elvállalt: a Hegyalján portrékat festett, de dolgozott a szerencsi templom-

ban is. Az abbahagyott dorogi képek folytatása így Szűtsre hárul, aki vállalná is a munkát, de azt kéri, hogy rendesen fizessék meg. Szűts 1816-ra készülhetett el, ugyanis ebben az évben volt az utolsó vitája az ikonostáz oromzati képek kifizetése ügyében.

Egyelőre nem ismert, hogy a két festő hol, mikor tanulta ki a mesterséget. Szűts azonos lehet azzal a Szűcs Jánossal, aki korábban a miskolci ortodox templomban festett a karzatlépcsőn. Beadványaikból kiderül, hogy családjikkal együtt telepedtek át Dorogra a több éves munka reményében, ezért a máshol folyó munkáikat félbehagyták. Szűts panaszából úgy tűnik, hogy kettőjük közül Hittner lehetett a felkészültebb, ambiciózusabb mester, aki a tétlenség helyett inkább máshol keresett munkát. Hogy a dorogi ikonostázon pontosan melyik képet festette az egyik, melyiket a másik mester, egyelőre nem állapítható meg. Feltételezhető, hogy Hittnernek az alsóbb sorok festésében jutott nagyobb szerep, a márványozás és aranyozás, valamint az egész képi program befejezése Szűtsre hárulhatott.

A két mester képeinek szétválasztásában fontos segítséget nyújthatna a festők önálló munkáinak számbavétele. Szűts panaszából tudható, hogy a szerencsi ikonostázon 1812-ben Hittner dolgozott, amit az ottani képeknek a dorogiakkal rokon stílusa meg is erősít. A szerencsi ikonostáz tényleg ekkoriban készült, mert más források említik, hogy a régi, még a korábbi fatemplomból származó ikonostázt eladták az újonnan épült **perei** templomnak, ahol még a XIX. század második felében is megvolt. Hittner ebben az időben Gebén (**Nyírkáta**) is dolgozott, nem tudni, mit. 1816-ban ugyancsak ő vállalta a **tokaji** ikonostáz festését, amivel még 1824-ben sem volt kész, ekkor kelt levelét már „kassai piktor”-ként írta alá. Tokajban biztosan ő készítette a vászonra festett alapképeket és az ünnepsort, amelyek szoros stiláris rokonságot mutatnak a dorogi képekkel (az apostolsor korábbi, a prófétasor 1885-ből származik). Feltételez-

hető még, hogy a **bodrogmezői** (Leleszpolya, ma Szlovákia) ikonostáz alap-, és a Krisztus főpap képe is Hittner munkája, amelyek közül különösen az Istenszülő (kép) és a Krisztus tűnik a dorogiak félalakos változatának. Míg Hittner a dorogi affér után a jelek szerint Kassa felé távozott, addig Szűts végleg letelepedett, valószínűleg görögkatolikus volt. 1817-ben Szűts egyik első, nagyszabású önálló munkaként a hajdúböszörményi ikonostáz festésére szerződött, amely mára teljesen elpusztult, ezért a neki tulajdonítható önálló képek azonosítása nem járt eredménnyel.

A Gondviselés talán így akarta: ha a két mester együtt vállalta a XIX. század legnagyobb hazai, görögkatolikus ikonostáznak az elkészítését, munkájukat később se nagyon lehessen szétválasztani, inkább csak együtt szemlélni.

Terdik Szilveszter

